

Ana Kuzmanić / Ovo nije kutija

Predgovora Irene Bekić

Reprezentacije društvenosti prelomljene kroz dječju vizuru bile su u fokusu umjetnice Ane Kuzmanić u projektu *Ti si malen, ja sam velik!* Tada je, polazeći od knjige urednice Branke Praznik *Jedva čekam da odrastem – poruke djece odraslima* iz 1980., održala seriju radionica s djecom u dobi od šest do osam godina, upućujući ih na promišljanje o istim temama. Izbor nastalih crteža i tekstova djece iz oba projekta, odnosno dvaju političko-ekonomskih sustava, autorica je okupila u umjetničku knjigu pokazavši da su dječje izjave indikatori dominantnih ideologija. Najčešće prikriveni zavodljivim sintagmama o dječjoj nevinosti, čistoći ili neiskvarenosti, u njima se zrcale pedagoški obrasci i imputacije podešene po mjerilu aktualne hegemonije. To je ujedno polazište istraživačko umjetničkog *site-specific* projekta *Ovo nije kutija*, osmišljenoga za hibridni prostor galerije/knjižnice. Ovaj je put Ana Kuzmanić preokrenula perspektivu. Ne bavi se više dječjim iskazom, već propituje mjesta njegova ishodišta. Stoga se fokusira na slikovnice koje su, kao okrilja prvih dječjih socijalizacija, važan medij u reprezentiranju i poimanju društva, a napose koncepata jednakosti i pravde koje svako društvo želi predstaviti kao prioritete u kojima odražava svoju korektnost. Nerijetko, međutim, dvostruka intencija dječje slikovnice, odnosno interferencija pedagoške korisnosti i umjetnosti, koja bi se trebala razrješavati u kreativnoj napetosti između dvaju polja, postaje problematična, budući da se iza zahtjeva za pedagoškom korisnošću, često provlače konstrukcije koje kroz crno-bijele pedagogizacije pojednostavljaju svijet, nudeći novim naraštajima pakete s odgovorima umjesto da postavljaju pitanja. Naime, slikovnice su instrument kontrole, kojim društvo –posredovano svojim odgojno obrazovnim sustavom – zacrtava poželjne modele promišljanja u najranijoj dobi, a dugoročno osmišljene na oblikovanje budućih zadovoljnih potrošača. No odgojno obrazovni koncepti sklisko su tlo pedagogije. Zagovornici kritičke pedagogije vide u obrazovnim kurikulumima područje paradoksa. Učenje je, naime, kao i čitanje individualna i intimna praksa. Čak i ako se institucionaliziranjem mogu kontrolirati, nije moguće pratiti njihove skrivene procese i rezultate, izračunati koliko nečije čitanje vrijedi, izraziti njegov učinak, ukrotiti misli ili im odrediti korisnost mjerljivim jedinicama.

To su neke od postavki rada *Ovo nije kutija*, sadržane, uostalom, već u njegovu nazivu. Nasuprot jednoznačnim klasifikacijama koje se često koriste u komunikaciji s djecom, svodeći svijet na binarne opozicije, Ana Kuzmanić zalaže se za osvještavanje mnogobrojnih isprepletenih slojeva između krajnosti: prepletenih razina stvarnosti, pojava, emocija, konteksta, situacija, iskliznuća...

Ona polazi od zatečene situacije u knjižnici te u suradnji sa stručnjakinjama za dječju literaturu Marijanom Hameršak i Dubravkom Zimom, iz postojećega fonda, koji brojčano značajno nadopunjuje donacijom, definira izbor knjiga namijenjenih kritičkom čitanju, smatrajući ga prije poticajnim za daljnja istraživanja nego konačnim. U galerijskom postavu, svaku od tih knjiga, oprema kutijom s odgovarajućim pitanjem, ulažući je među ostalima na polici. Pedesetak slikovnica, od kojih se neke radikalno udaljuju od dominantnih reprezentacija, odgovaraju na dječja pitanja, preokupacije i situacije u kojima se zatiču, uvažavajući složenost dječjeg realiteta, poput: Što sve mogu? Tko je neprijatelj, a tko prijatelj? Jesam li dobar ili loš? Kako mijenjamo društvo? Što je smrt? Što je rat? „Odgovori na ova pitanja“, kažu autorica i njezine suradnice, „ovise o prošlim iskustvima, sadašnjim okolnostima, i vizijama budućnosti. Osvješčivanje okolnosti u kojima stvaramo vlastite odgovore neophodan je uvjet za kritičku emancipaciju od zadanih, počesto nepravednih sustava vrijednosti koji s generacije na generaciju prenose zadane društvene odnose.“

Na kraju, možda nije suvišno podsjetiti se da je ovakva intervencija u sustav moguća tek iz umjetničke pozicije. Umjetnost je, naime, nesputana ograničenjima discipline pa može intervenirati u druga disciplinarna polja, ponuditi nove vizure i možda pomaknuti granice. Neprestano postavljajući pitanja, ona nam pokazuje da je proces razumijevanja i sagledavanja svijeta kontekstualno uvjetovan i složen te da nema definitivnih odgovora. Stoga nas svladavanje umjetničkih imaginarija osposobljava, ne da ovladamo svijetom, već da ga vidimo u odnosu sa sobom. U tome bi slikovnice trebale pomoći.